

npr. problemi ob menjavi avstrijskih kron v lire in zakon o vojni odškodnini, v katerem je Šček videl možnosti gospodarske obnove krajev, ki jih je prizadela vojna vihra. Ker je bil velik odstotek prebivalstva kmečkega izvora, je skušal Šček doseči zaščito in možnosti razvijanja goriških vinogradnikov v italijanskem prostoru, kjer je obstajala konkurenca, in se je tudi zavzemal za jugoslovansko-italijanski sporazum, ki bi vinogradnikom omogočil izvoz vin na Kranjsko. Prav tako se mu je zdelo izredno pomembno, doseči neobdavčenost za žganjekuho v Krnski dolini.

Vrsto posegov je Šček namenil tudi davkom in davčni politiki, saj je zlasti kmeta močno prizadela sprememba davčnega sistema, ki jo je prinesla italijanska država in ki je za seboj potegnila zadolževanje, propadanje in izseljevanje. Tudi v poglavju »socialni problemi« se je avtorica zadržala zlasti ob tisti problematiki, za katero je našla zanimivo in uporabno gradivo v spisih Ščekovega fonda. Tu gre zlasti za možnost pridobitve vojaških pokojnin, probleme slovenskih železničarjev in njihove zaposlitve. Šček je kritiziral politiko italijanske države, ki je ob vse večji brezposelnosti zaposlovala ljudi, ki so prihajali v Julijsko krajino iz notranjosti države. Opozoril je tudi na odnos oblasti do upokojencev, invalidov in vdov delavcev južne železnice v Julijski krajini.

Avtorica je namenila obširnejše poglavje vprašanjem, ki obravnavajo politično problematiko. Šček je svoje napore namenil zlasti boju za avtonomijo, kakršno so imeli ti kraji v okviru Avstro-ogrske monarhije, saj se je zavedal pomena take avtonomije za razna področja in še zlasti za vprašanja šolstva. Številni posegi so bili zvezani s slovenskimi ljudskimi šolami, srednjimi šolami in vrtci; posegi žal niso dosegli svojega namena. Že takoj po izvolitvi so se pričele razmere zaostrovali ob problemu dvojezičnosti, kar je nakazalo pot, po kateri je šel fašizem.

Prvemu delu publikacije je dodano imensko kazalo, krajevno kazalo in pregled virov ter literature. Drugi del pa vsebuje popis fonda Virgilij Šček, ki se nahaja v Pokrajinskem arhivu Koper v osebnih fondih pod številko 333. Gradivo je leta 1967 Pokrajinskemu arhivu Koper posredovala Ščekova sestra Breda Šček Orel. Avtorica podaja osnovne informacije o fondu in sicer opis fonda, podatke o prevzemu in obdelavi fonda, razloži njegovo strukturo ter opozori na gradivo o Ščeku, ki se nahaja v drugih arhivih. Navedla je tudi glavne objave o gradivu Virgilija Ščeka in vire ter literaturo.

Osrednje poglavje drugega dela je popis gradiva, ki obsega 88 arhivskih enot in je opravljen s pomočjo arhivskega računalniškega programa, prilagojenega temu gradivu. Avtorica je za popis uporabila pet polj: zaporedno številko arhivske enote, naslov arhivske enote, ki vključuje kratek opis gradiva, obdobje, vrsto gradiva in jezik, če dokument ni pisan v slovenskem jeziku. Dosledno so navedeni prvi trije razdelki, vrsta gradiva je navedena, če je vir časopisni članek, v oglatem oklepaju pa so zapisana pojasnila avtorice. Popisu fonda je dodala tri kazala, imensko, krajevno in stvarno. Kljub temu, da gre sicer za manjši obseg gradiva (88 arhivskih enot, 2 škatli), se je tudi tu pokazalo, da sta sestava stvarnih gesel in doslednost velik problem, s katerim se ukvarjajo in bojujejo arhivisti pri popisovanju fondov. Še večji problem nastopi, ko so fondi obširnejši. Praksa zaenkrat kaže, da se je pri računalniškem popisovanju gradiva smotrneje odločiti za tak izbor, ki se izogne stvarnemu kazalu in si pomagati s kazalom pravnih in fizičnih oseb ter počakati, da stroka poišče najboljše rešitev.

Po obsegu sicer skromna knjižica je koncentrat podatkov, že znanih in pa novih, zlasti iz gradiva, ki ga je avtorica uredila, popisala in predstavila. Opozorila je na tiste segmente gradiva, ki se nahajajo v fondu V. Ščeka PAK 333 in so tokrat prvič predstavljeni. Izredno angažirano življenje tega pomembnega primorskega duhovnika je pustilo bogato dediščino arhivom. Gradivo o njem je precej razdrobljeno in hranjeno v različnih institucijah po Sloveniji, ravno take vrste objav, ki so v zadnjem času vse bolj ustaljena oblika delovanja arhivskih delavcev, pa dajo uporabnikom možnost dobiti na enostaven in hiter način vpogled v bogato arhivsko gradivo, kjerkoli se to nahaja.

Metka Gombač

Françoise Zonabend, **Dolgi spomin – časi in zgodovine v vasi**. Ljubljana : Studia humanitatis, 1993. 258 strani.

Leta 1968 so se na terensko delo v vas Minot v severovzhodni Burgundiji odpravile štiri mlade gospe: geografinja *Marie-Claude Pingaud* v družbi treh etnologinj, *Tine Jolas*, *Yvonne Verdier* in

Françoise Zonabend. Vsako je zanimalo drugo področje; slednjo predvsem sorodstvo, identiteta in modalitete spomina. Vse pa so črpale iz istega vira: iz pogovorov s prebivalci in iz vaških arhivov.

Raziskava je trajala do leta 1975. Ta dolgi čas naj bi omeščal razmerja med opazovalkami in opazovanimi in res so se raziskovalke sčasoma dokopale do čedalje globljih območij spomina. Pri raziskovanju jih je vodila metoda, ki jo je predlagal Levi-Strauss: s prepletanjem različnih pogledov pri obnavljanju vsakdanjih malenkosti in iskanju pomembnih podrobnosti so uredile drobtinice podatkov, okrnjene spomine in popačene vednosti sogovornikov v, kakor se jim je zdelo, logičen okvir.

Kmalu po začetku raziskave so začeli izhajati članki o Minotu, ki so bili nato leta 1990 zbrani in ponatisnjeni v zborniku »Podeželje v sosesčini. Minot, burgundska vas« (*Une campagne voisine. Minot, un village Bourguignon*). Nekaj let po končani raziskavi, ko je skupinski duh že opešal, so začele izhajati še monografije. F. Zonabend je bila s knjigo »Dolgi spomin – časi in zgodovine v vasi« (*La memoire longue. Temps et histoires au village*) zadnja. Njena monografija je izšla leta 1980, prevedena je bila v vrsto jezikov in je danes že skoraj klasika.

V tej knjigi je v središče postavljen čas, in sicer *čas skupnosti in družinski čas*, ki sta subjektivna, saj si ju prebivalci vasi zamišljajo zunaj Zgodovine. »Svoj čas« je bila vas živahen in vase zaprt kraj. Razčlenjena poklicna sestava prebivalstva v njej je do okoli leta 1940 dajala videz samozadostnosti. Na eni strani so bili tisti, ki so bili deležni vaške zemlje in so imeli krave in ovce. Ti, t.i. zemljaki, so se ukvarjali še z obrtjo in trgovino. Na drugi strani pa so bili tisti, ki niso imeli ne zemlje ne krave. Ti, t.i. gozdniki, so se preživljali z drvarstvom, ogljarstvom in dninarstvom. Obe skupini sta se dopolnjevali, povezovali pa so ju tudi prazniki ter verske ali posvetne slovesnosti.

»Svoj čas« so bili vsi revni, vsi enaki. Ta vaški svet je bil zaradi zaprtosti navznoter svet razumevanja in povezanosti. »Danes« ima vas precej drugačen videz. Ceste so asfaltirali, hiše postavili v vrsto daleč narazen. V vas so napeljali elektriko, pitno vodo, prišel je avto, radio in televizija. Tehnične spremembe so prizadele obrtnike, trgovci, drvarji in oglarji so odšli iz vasi. »Danes« se prebivalci Minota delijo na kmete in delavce. Ti dve skupini še zmeraj zahtevata družbeno enakost, vendar sedaj v blaginji. Blaginja in premožnost sta povzročili prelom: ljudje so se zgrbili vase, ostajajo doma in so nevoščljivi. Opustili so vaške praznike in večerna zbiranja. Kljub osamljenosti in zaprtosti družinskih skupin pa vaščani še vedno govorijo o solidarnosti v skupnosti. Vaška skupnost je ohranila stari sistem moralnih vrednot in po svoje, kot pravijo sami, živi po starem.

Zonabendova je na podoben način razčlenila tudi druge ravni družbene stvarnosti v Minotu. Od stavbnih oz. arhitekturnih sprememb v vasi do gospodarskega vidika, ki so ga vodile družine. Nenazadnje, kako je potekalo življenje od rojstva do smrti oz. prehajanje iz ene starostne skupine v drugo, kakšna je bila poroka »svoj čas« in kakšna je »danes«, kako so se skozi čas preoblikovali družbeni odnosi. V pričevanjih vaščanov se, kot pravi avtorica, »danes« in »sedaj« vseskozi navezuje na »včeraj« in »svoj čas«. To sta dve plati spomina, ki se na koncu zlijeta v uravnoteženo trajanje, v katerem je zasidran *čas skupnosti*. V vaški družbi, ki je bila sredi tega stoletja podvržena velikim spremembam, se je preteklost ohranila v sedanosti z nekaterimi dejanji, ki so ostala vseskozi enaka: z izmenjavo dobrin, solidarnostjo, čaščenjem mrtvih in v načinu mišljenja.

Čas je last vsakogar in pri spominjanju osebnega časa se ljudje opirajo na prelomne trenutke v osebnem krogu: na rojstvo, poroko, smrt. Zato je čas zgodovine urejen po *družinskem času*, ki se obnavlja s poznavanjem genealogij in vpeljuje človeka v njegovo družbeno doživetost. S tem časom je človek v prvi vrsti sorodnik in na sorodstvu temelji družba. Genealoški spomin je v sorazmerju z veljavo, ki jo pripisujemo eni ali drugi strani sorodstva, saj si vsak posameznik izbere eno stran (materino ali očetovo) in se nanjo naveže.

Albertine Chevenoz, nekdanja minotska trgovka, je npr. razvila obsežen genealoški spomin po materini strani. Sorodniki po materini strani so ji zagotavljali vaško pripadnost (»sem iz Minota«) in družinske korenine (»sem Grivotova«). Tako se bralcu skozi branje Albertinine življenjske zgodbe izlušči družinski čas. Na koncu tudi izve, zakaj je njen spomin na sorodnike po očetovi strani zabrisan.

Ob trgovski družini Albertininega moža pa se nam pokaže nekoliko drugačno nihanje družinskega časa. Prikazana sta dva ravnovesna pola vaškega življenja: obrtniki, ki so imeli tesne stike s člani skupnosti, in trgovci, ki so bili posredniki med vaško skupnostjo in zunanjim svetom.

Čeprav se trgovčev čas v celoti vrti okoli trgovskih dejavnosti, je obenem razporejen okoli odločilnih trenutkov družinskega življenja. Trgovčev čas in družinski čas se torej v vasi spajata.

Preteklost je negibna in mirujoča, a s svojo težo izročila ne duši skupnosti. Nasprotno, ta majhna vaška skupnost je v sebi našla izvorno moč prilagajanja in sposobnost preživetja. Čeprav se zdi, da *prihodnosti* v vasi ni, to ni res. O njej vseskozi razmišljajo in jo predvidevajo. *Prihodnost* ne pripada nikomur in je zato nevarno o njej govoriti. *Sedanjest* je čas hitrih in korenitih sprememb. Tehnične spremembe in gospodarski preobrati, predvsem po drugi svetovni vojni, imajo v Minotu vlogo grešnega kozla. Zgodovini so naprtili te spremembe. V času po drugi svetovni vojni se je tudi zgodil prelom med obema časoma.

Poleg časa, ki se je v tej knjigi uveljavil kot središče, je zanimiv še en moment. Makrozgodovinske študije se držijo stereotipa o negibnosti in zaostalosti agrarnih družb, o njenih prebivalcih pa menijo, da so pasivni ujetniki narave in socialne danosti. Prav zato so nastale mikrozagodovinske študije, ki opazujejo od spodaj navzgor in so v historiografski diskurz prinesle kategorijo protislovja.

Giovanni Levi, inovativni italijanski socialni in gospodarski zgodovinar, je z delom »Nematerialna dediščina (*L'eredità immateriale. Carriera di un'esorcista nel Piemonte del Seicento*)« (1985) dokazal prav to. Raziskal je piemontsko vaško skupnost Santena in posledice vdora zunanjšega življenja v njeno notranjost. To je bil čas oblikovanja absolutistične moderne države, ki se je s svojega upravopolitičnega središča širila na obrobje. Ugotovil je, da so santenci dejavni akterji, ki s poročnimi in dedovanjskimi izbirami, s klientelnimi navezami, snujejo strategijo preživetja in obrambo pred negotovo prihodnostjo. Njihovo življenje je preprejeno s konflikti (Levija najbolj zanima premagovanje le-teh) in solidarnostnimi vezmi. V tem svetu materialne dobrine še ne zagotavljajo moči. Moč je izražena v ugledu, ki ga posameznik ali družina uživa. Ugled se lahko materializira, a je sam nematerialna oblika moči. Je skupek moralnih lastnosti in političnih spretnosti, ki obljublja jamstvo za prihodnost.

Ob branju se mi je porodila naslednja primerjava: kakor moč v Santeni ne izvira iz zemljiške lastnine in maksimacije dobička, tako tudi čas v Minotu ni last zgodovine in nihče se ne sklicuje na zgodovinske dogodke. Vsaka družina ima svoj koledar, vsaka si ureja zgodovino po svojih opornih točkah, vendar v zaprtem vesolju skupnosti. Iz tega sledi, da je naše razumevanje določenih pojmov lahko popolnoma drugačno od razumevanja istih pojmov v majhnih zaprtih skupnostih, kakršne opisujeta Zonabendova in Levi. Kakor so Santenci v odporu zoper vdor zunanjih socialnih in kulturnih vrednot razvili lastne vrednote, vedenjske obrazce in obrambne mehanizme, so tudi prebivalci Minota zaradi globokih gospodarskih pretresov po vojni korenito preoblikovali vaško življenje, potem pa spet vzpostavili ravnovesje in z določenimi dejavnostmi še obdržali stik s preteklostjo. To pomeni, da majhne vaške skupnosti niso docela obrnjene k preteklosti, ampak imajo izoblikovano in izdelano tudi prihodnost.

Giovanni Levi je zgodovinar in sodi med tiste italijanske zgodovinarje (npr. C. Ginzburg in E. Grandi), ki so v sedemdesetih in začetku osemdesetih odgovorili na ekstrem Fernanda Braudela. Le-ta je zastopal drugo generacijo šole *Annales*, ki je zanemarila dogodkovno zgodovino in poudarjala čas dolgega trajanja. Na njegovem inštitutu v Parizu so prakticirali serialno zgodovino.

Françoise Zonabend pa je predstavnica francoske etnologije, nastale iz »pokojne« folkloristike, durkheimovske sociologije, antropogeografije, fizične antropologije in zgodovine (M. Bloch, L. Febvre). Postala je zgolj drugo ime za britansko socialno antropologijo, saj je od nje prevzela metode in koncepte.

»Projekt Minot« je bil zasnovan v okviru etnologije Francije, ki se je v tem stoletju precej spreminjala. Tako je na začetku stoletja pomenila izključno vedo, ki preučuje primitivna zunajevropska ljudstva, medtem ko danes pomeni vedo, ki preučuje bližnje in še posebej francoske terene. Grobo povzeto nekako tako, kot da bi se v Franciji nekdanji folkloristi spremenili v etnologue, nekdanji etnologi pa v antropologe.